

Dış Mekân Odaklı Yaratıcı Drama Uygulama Örneği: Ulucanlar Cezaevi'nden Açık Okul'a

H. Ömer ADIGÜZEL*, O. Nejat AKFIRAT**, Ö. Özlem GÖKBULUT*** Oylum AKKUŞ İSPİR****

Özet

Yaratıcı dramanın bileşenleri incelendiğinde lider/eğitmen, grup ve mekân olduğu görülmektedir. Bu çalışmada adı geçen bileşenlerden mekân ve özellikle dış mekânda yapılan yaratıcı drama çalışmalarından birini örneklemek amaçlanmıştır. Çalışma 2007 Haziran ayında Mimarlar Odası'nın düzenlediği bir festival kapsamında Ulucanlar Cezaevi'nde gerçekleştirilmiştir. Dış mekân olarak Ulucanlar Cezaevi'nin seçilmesinde hem festivalin amacının hem de bu cezaevinin tarihi öneminin yeri vardır. Çalışmaya avukat ve sıradan vatandaşlardan oluşan 22 kişi katılmıştır. Ulucanlar Cezaevi'ni bir Açık Okul'a nasıl dönüştürürüz temasından hareketle hazırlanan iletişim etkileşim çalışmalarını içeren yaratıcı drama atölyesi 6 saat sürmüştür. Atölye öncesinde ve sonrasında sorulan sorulardan hareketle katılımcıların Açık Okul'a dair yaratıcı fikirler ortaya attıkları söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: *Yaratıcı drama, Ulucanlar Cezaevi, Açık Okul*

Abstract

The components of creative drama can be classified into three sections; leader/teacher, group, and the locality. In this study it was aimed to give an example to one of the creative drama applications focusing on outside locality. This study was carried out in June, 2007 by the researchers at Ulucanlar Prison. It was one of the activity in the festival which was organized by Architecture Association in Ankara. The locality Ulucanlar Prison has a rich history and amazing architectural construction. A group of attorneys and citizens including 22 people were involved in this study. Six-hour creative drama workshop was conducted with the participants under the theme of "How can we construct an Open School from Ulucanlar Prison". The participants suggested creative ideas related with the theme.

Keywords: *Creative drama, Ulucanlar Prison, Open School*

* Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, İlköğretim Bölümü, omeradiguzel@gmail.com

** Blm. Uzm., Milli Eğitim Bakanlığı, nejatakfirat@gmail.com

*** Blm. Uzm., Milli Eğitim Bakanlığı, oozlemgokbulut@gmail.com

**** Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, oyluma@hacettepe.edu.tr

Giriş

Eğitim sistemi içinde gerek ilköğretim programlarında gerekse yükseköğretim programlarında yaratıcı drama, öğreneni odak noktasına alan etkin bir öğrenme yöntemi olarak yerini almıştır. Yaratıcı drama genel olarak bir olayı, kavramı, olguyu, işlemek için grup üyelerinin yaşantılarından yola çıkarak drama tekniklerini kullanarak oyunsu süreç içerisinde yapılan canlandırmalar olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2006). Yaratıcı dramanın bileşenleri incelendiğinde temel öğelerin lider, grup ve mekân olduğu görülmektedir (Adıgüzel, 2006). Mekânın neresi olduğu, açık ya da kapalı oluşu, büyüklüğü, aydınlatması gibi değişik etmenler yaratıcı drama çalışmalarında etkilidir. Özellikle mekânın odakta olduğu çalışmalara bakıldığında mekân olarak genellikle müzelerin seçildiği görülmektedir (Earl, 1995). Bunun yanı sıra çeşitli uygulamalarda bir sokağı ve o sokağın sakinlerini tanımak için sokakta yapılan yaratıcı drama çalışmaları, bir üniversite yerleşkesinde yapılan çalışmalar da göze çarpmaktadır [1].

Yaratıcı dramanın aynı zamanda bir kültür pedagojisi ve sanat eğitimi çalışmalarında etkili bir yöntem olarak da yeri bulunmaktadır. Kültür pedagojisi, kültür ile ilgili yapılan tüm etkinlikleri amaç, kapsam, yöntem, nitelik vd. özelliklerinin tasarımı, uygulanması ve sonuçlandırılması süreçlerinde, alanın eğitimbilimsel yanlarını inceleyen, öğrenmenin yeni ve farklı alanlarda yapılması için eğitimbilimsel çalışmalar yapan alandır. Bu anlamda kültür pedagojisi herkese açık ve özgür katılımı ön plana alarak katılımcılara özgüven, sosyal etkileşim, çok yönlü yaşantı gibi temel eğitsel değerleri olan katkılarda bulunur. Bunun yanında toplumun her kesimine de yönelir (Adıgüzel, 2000).

Kültür pedagojisinde çözülmesi gereken problemler ve içerik, çocuk, genç ve yetişkinlerin bireysel ilgilerinden, beklentilerinden, yaşamsal durumlarından ortaya çıkar. Bu ortaya çıkış genellikle toplumsal gereksinim ve belirlemelerden oluşur. Bu çalışmalar günlük yaşamla çok yakından ilgilidir. Çünkü kültür pedagojisi bireysel ilgi ve istekleri de büyük ölçüde kapsayan bir grup etkinliğidir. Bu nedenle grubun ilgi ve gereksinimlerini, içeriğin seçimini doğrudan ilgilendirir.

Dış mekânlar, sadece geniş bir çalışma alanı değil, kültür pedagojisi uygulamalarının en temel görevi olan iletişimin sağlanmasında ve hedefe ulaşılmasında önemli rol oynarlar. Bu mekânlar, özellikle sanatsal, sosyal ve politik olgularla motive olmuş, farklı katılım biçimlerine (sayısal olarak çok fazla da olsa) olanaklar sağlayıcı, birbirinden farklı sanatsal formu, bütüncül anlayışta ilgililere aynı ortamda sunmayı düşünen uygulamacılara geniş hareket edebilme olanağı sunar. Küçük ya da büyük kentlerde yapılan ve tüm dış mekânlar, ziyaretçiler için aynı mekânda hedefe ulaşma, materyal sağlama, sergileme ya da gösteri yapma gibi olanakları sunarlar. Dış mekânlar, genel olarak çocuk bahçe ya da parkları, cezaevleri, oyun alanları, şehir ve ulusal ülke parkları, küçük bölge ya da semte ait oyun ya da çocuk parkları, okul ya da eğitim kurumlarının bahçeleri, piknik yerleri, meydanlar, projeler yapmaya elverişli orman bölgeleri olarak sıralanabilir.

Bu tür alanlarda yaratıcı drama ile yapılacak kültür pedagojisine yönelik proje çalışmalarında hemen herkes kendi özgür zamanlarını aynı mekânda değerlendirme şansına sahip olabilir. Bu tür alanlar birden fazla amaç için de kullanılabilir. Resmî ya da özel kuruluşların işbirliğinin somut olarak görülebileceği dış mekânlarda

katılımcıların gereksinimlerinin karşılanması ve beklentilerine yanıt verilmesi söz konusudur.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Ulucanlar Cezaevi'nin artık cezaevi olarak kullanılmayan eski binasını daha etkin kullanmak için Mimarlar Odası'nın düzenlediği bir festival kapsamında yeni düşüncelerin ortaya çıkmasını sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için Ulucanlar Cezaevi, yaratıcı drama çalışmaları için dış mekân olarak seçilmiştir. 2006 Ağustos ayından beri boş olan Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi tarihi ve mimari açıdan zengin özelliklere sahiptir. Çalışma, Mimarlar Odası'nın düzenlediği bir festival kapsamında gerçekleştirilmiştir. Mimarlar Odası, Ulucanlar Cezaevi'nin mimari yapısını koruyup geliştirmek ve onu alışveriş merkezi haline getirmek yerine bir kültür merkezi haline getirmeyi planlamaktadır. Yaratıcı drama atölyeleri, bu kapsamdaki çalışmalardan biri olarak yer almıştır.

Bu çalışmanın atölyelerinde yaratıcı dramanın hazırlık-ısınma, canlandırma ve değerlendirme aşamaları kullanılmıştır (Adıgüzel, 2006). Hazırlık-ısınma aşamasında katılımcıların lider, grup ve mekânla iletişimini sağlamak amacıyla çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Canlandırma aşamasında ise Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir yeri olan bu mekânın festivalin amacı doğrultusunda ele alınıp topluma katkı sağlayacak biçimde üretmeye öğrenmeye katkı sağlayacağı düşünülen etkinliklere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmanın yapıldığı mekânın önceden cezaevi olması, cezaevinde "suçlu" ve "cezalandırma" kavramlarının işleyişte yer alması çalışmanın odağını açık okul uygulamasına götürmüştür.

Buna ek olarak yaratıcı drama yöntemi kullanılarak Mimarlar Odası'nın festival kapsamında düzenlediği Ulucanlar Cezaevi'nin bir kültür merkezi olma konusundaki mimari proje yarışmasına paralel olarak katılımcılar ile Açık Okul Mimari Proje'sinin tasarlanması, öğrenme biçiminin yapılandırılması, öğrenenlerin belirlenmesi gibi konulara yer verilmiştir.

Yöntem

Atölyelerde kullanılan yöntem yaratıcı dramadır. Altı saatlik yaratıcı drama atölyesi cezaevinin avlusu ve salonunda gerçekleştirilmiştir. Çalışmayı yürüten araştırmacılardan ikisi önceden katılımcı belirlemeden uygulama gününün sabahı çalışma mekânının dışında çalışmanın amacını anlatarak gönüllü aramışlar, bu arayış sonunda da çalışmaya avukat ve sıradan vatandaşlardan oluşan toplam 22 kişi katılması sağlanmıştır. Ayrıntılı atölye içeriği aşağıda sunulmuştur.

Atölye İçeriği

Hazırlık-Isınma: Katılımcılarla beraber cezaevi bahçesinde grubun birbirini tanıması sağlayan tanıma-tanışma oyunları ve iletişim etkileşim çalışmaları yapılmıştır. Mekânın fiziksel olarak tanınmasına yönelik küçük gruplarda cezaevi kroki çizme çalışması yapılmış ve bunun sonunda grupla cezaevinin içinde bulunulmuştur.

Ara değerlendirme: Araştırmacılar da önceden bulunan cezaevinin krokisi katılımcılarla paylaşılmış, grupların çizdikleri krokiler ile bu kroki karşılaştırılmış ve süreçte neler yaşadıkları sorulup tüm grupla paylaşılmıştır. Katılımcıların bu süreçte cezaevinde olan kişilerle karşılaşmış onlarla konuştukları ve cezaevi sürecinde yaşananlar hakkında bilgi sahibi oldukları ortaya çıkmıştır.

Katılımcılara “Ulucanlar” ve “Açık Okul” denince aklınıza neler geliyor sorusu sorularak yanıtlar yazılı olarak istenmiştir. Katılımcılar ile “Ulucanlar” ve “Açık Okul” kavramlarından yola çıkarak iki ayrı çağrışım zinciri oluşturulmuş ve buradan seçilen sözcüklerle Açık Okul’un adı ve sloganı belirlenmiştir.

Canlandırma: Katılımcılar küçük gruplara ayrılıp onlardan aşağıdaki sorulara da yanıt vererek bu mekânı Açık Okul’a dönüştürecek bir tasarım yapmaları istenmiştir.

Mekân için sloganınız ne olur?

Katılımcısı kimlerdir?

Bu kurumun amaçları nelerdir?

Eğitimci kadrosu kimlerden oluşur?

Eğitim süresi ne kadardır?

Eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler nelerdir?

Mekânın düzenlenmesi nasıl yapılır?

Tasarımların sonunda gruptan açık okulu tasarımlarını bir tanıtım filmi ile sunmaları istenmiştir. Bu tanıtım filmi kapsamında yapılan canlandırmalar dışarıdan kişilerinde izleyebileceği şekilde sergilenmiştir.

Değerlendirme: Tüm grupla süreçte yaşadıkları ve tasarımları üzerine değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca katılımcılara çalışmaya başlamadan önce Ulucanlar denince akıllarına neler geldiği sorulmuş, çalışmanın sonunda ise onlara Açık Okul denince akıllarına neler geldiği sorulmuş ve yanıtlar değerlendirilmiştir.

Bulgular

Katılımcıların tasarladıkları Açık Okul örneklerinden biri aşağıdaki gibidir.

GÖKKUŞAĞI AÇIK OKULU

Mekân için slogan ne olur? Yaşama Bağlan.

Katılımcısı kimlerdir? Herkes.

Bu kurumun amaçları nelerdir? Huzur ve mutluluk sağlama, özgür düşünceyi geliştirme, suç engelleme, farkındalık artırma, yaratıcılığı ve üreticiliği geliştirme, geçmişi hatırlama...

Eğitimci kadrosu kimlerden oluşur? Sanatçı, zanaatçı, eğitimci gibi profesyoneller...

Eğitim süresi ne kadardır? Yaşam boyu.

Eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler nelerdir? Yaratıcı drama, deney, forum, yazılı, sözlü, görsel anlatım.

Mekânın düzenlenmesi nasıl yapılır? Mekânın özgün hali bozulmadan hem müze hem de atölyeler olarak kullanılmalıdır.

Bunun yanı sıra Ulucanlar hakkında katılımcıların çalışma başında yazdıkları düşünceler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir.

“Acıların tutsaklığın mekânı”

“Belki cezadan öte hayat söndüren bir mekân”

“Yıllarca önünden geçip de hep merak ettiğim bir yerdi. İlk defa bir hapishanenin bahçesindeyim çok merak ediyorum.”

“Ulucanlar'a yıllarca avukat olarak tutuklu müvekkillerimle görüşmek için gelmiştim. Olağanüstü güvenlik uygulamaları, yoğun aramalar, bir yandan sizden duyacağı bir iki güzel umut vaad eden söze kendini kendini adayan insanları ve izbeliği görmüştüm.”

Çalışmanın sonunda ise katılımcılar aşağıdaki görüşleri belirtmişlerdir.

“Bir zamanlar tarihe tanıklık etmiş bu yerin müze olarak halka açılması, insanlara verilecek eğitimle tutsaklığın özgürlüğe dönüşmesi bilinç ve yaratıcılığın mekânı olmasını özlemle düşünüyor ve bekliyoruz.”

“Hayal ettiğimden daha kötü buldum. Bu yerlerin ortadan kaldırılmasında emek sarf etmek için gönüllü çalışacağım. İnsanların üretebileceği, kendini geliştiren estetik duygusu ve düşüncelerinin kısıtlanmadığı bir okul, sınırsız eğitim”...

“Bugün yaratıcı drama atölyesi için yine geldik. Bina aynıydı. Sadece girişte eski uygulamalara maruz kalmadık. Ayrı bir gözle tüm cezaevini gezdik. Yeni kavramlara ulaştık. O kavramlar bizi Açık Okul düşüncesine ulaştırdı. Umarım “Açık Okul” düş olmaktan çıkıp gerçek olur.”

Çalışma başında ve sonundaki düşünceler, ayrıca katılımcıların grup olarak yaptıkları Açık Okul tasarımları incelendiğinde grubun mekâna karşı farkındalığının arttığı, mekânın açık okul olarak tasarlanmasında rol almak istedikleri söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde geleceğin toplumunun eğitim tarafından yaratılacağı herkesçe kabul edilmektedir. Eğitimin kültürün geliştirilmesi ve dağıtılması konusunda önemli yükü taşıması bu yaygın anlayışı da güçlendirmektedir. Eğitimsiz bir toplumun kültürel bağlarının zayıflayacağı bir gerçektir. İnsan, doğal, toplumsal ve kültürel bir çevrede doğar. İnsanın bu üçlü çevre ile dengeli uyumu, sahip olduğu bütün özellikleri kullanması ile doğru orantılıdır. Başka bir anlatımla bu insanın yaşadığı çevre ile etkileşim sürecine girmesi ve olgunlaşması demektir. Olgunlaşma süreci ile birlikte insan; kendini, kendi kültürel, bilimsel ve teknolojik evrenini yaratma çabası içerisinde bulur. Bu anlamda, gençlerin geleceğe hazırlanması, empati, insan hakları, toplumda esneklik vb. gibi konulardan haberdar olmaları, davranış olarak içselleştirmeleri için duyuların ve duyguların eğitime büyük görev düşmektedir. Kitle iletişim araçlarının birey üzerine olan olumsuz etkilerini azaltıp, olumlu etkilerini artırabilmek için eğitimden ve dolayısıyla duyuların eğitime daha ağırlık veren kültür pedagojisi alanından yararlanmak gereklidir. Bu bağlamda çalışmaya bakıldığında her ne kadar Mimarlar Odası ve Ankara Barolar Birliği'nin katkılarıyla yapılan festival sonrasında Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi alışveriş merkezi haline getirilmekten vazgeçilmiş ise de bu mekân hala bir açık okula ya da müzeye dönüştürülmemiştir. Bu konuda demokratik kitle örgütlerinin (sivil toplum örgütlerinin) yeni bir festival düzenleme ya da kamuoyu oluşturma gibi olası katkılarının vazgeçilmez olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bir mekânı tanımak ve içselleştirmek adına yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyan yaratıcı drama çalışmalarının özellikle tarihi mekânları tanıma konusunda yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, H. Ö. (2000).Eğitim Bilimlerinde (Güzel Sanatlar Eğitiminde) Bir Uzmanlık Alanı: Kültür Pedagojisi.Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1, 1, 17-31.
- Earl, A. (1995). Müze pedagojisi İngiltere'de Nasıl Gelişti? Drama Maske Müze, Edit: San, İ. İşkur Matbaacılık: Ankara.
- İlhan-Çakır, A. (2007). Yaratıcı Drama ile Örtüşen Çağdaş Sanat Akımları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1, 3-4, 139-155.
- [1] Çağdaş Drama Derneği, Liderlik Eğitimlik Programı, 4. Aşama Yayınlanmamış Ders Notları.

Summary

An Outdoor Focused Drama Case Study: From Ulucanlar Prison to Open School

H. Ömer ADIGÜZEL*, O. Nejat AKFIRAT**, Ö. Özlem GÖKBULUT*** Oylum AKKUŞ İSPIR****

Creative drama can be viewed as a part of cultural pedagogy. That's why it serves to whole society and concerns the needs of citizens. The components of creative drama can be classified into three sections; leader/teacher, group, and the locality. In this study it was aimed to give an example to one of the creative drama applications focusing on outside locality. Outside locality can not be perceived only a working place but also it serves as a dynamic environment for effective communication. Children playgrounds, national parks, prisons, museums, gardens of schools, etc. Can be defined as outside locality. Doing creative drama activities in those places makes participants familiar to the place.

The purpose of this study is to evoke different ideas about open school from a prison. Creative drama was used as a method for waking these ideas up. During whole creative drama workshops three stage approach which includes warm-up, improvisation, and evaluation was used. During warm-up activities the main aim is to provide effective communication among leader, participants, and the locality. For improvisation stage involves activities which lead participants to think creatively concerning the history of this prison. During the evaluation stage, the participants generally share their thoughts and feelings with regard to activities.

This study was carried out in June, 2007 by the researchers at Ulucanlar Prison. It was one of the activity in the festival which was organized by Architecture Association in Ankara. The locality Ulucanlar Prison has a rich history and amazing architectural construction. A group of attorneys and citizens including 22 people were involved in this study. Six-hour creative drama workshop was conducted with the participants under the theme of "How can we construct an Open School from Ulucanlar Prison". The participants suggested creative ideas related with the theme.

According to the findings, it can be claimed that the participants designed open school on paper. They wrote its purpose, educational goals, duration of education, methods and techniques, participants and educators profile, and their place design in detail. Every group had different and creative ideas related to the theme. At the beginning of the study the participants viewed this prison as a prison only, however at the end of the study they began to view this place as a learning place, and according to them this place should be met with public, informal education should be carried out here. The participants mentioned that their awareness for this prison was raised. Furthermore, they were willing to take a role in reconstruction of this place as an open school if there will be a possibility in the future.

* Assist. Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences Elementary Education Department, omeradiguzel@gmail.com

** Ms., Ministry of National Education, nejatakfirat@gmail.com

*** Ms., Ministry of National Education, oozlemgokbulut@gmail.com

**** Assist. Prof. Dr., Hacettepe University, Education Faculty, Elementary Education Department, oyluma@hacettepe.edu.tr